

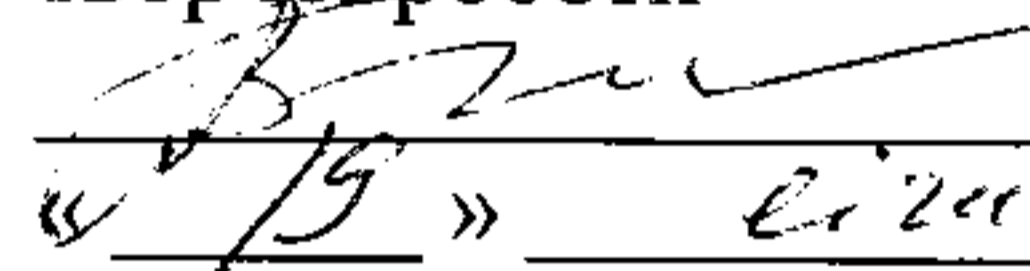
Київський національний університет театру, кіно і телебачення
імені І. К. Карпенка-Карого

Інститут екранних мистецтв / Факультет театрального мистецтва

Кафедра _____ театрознавства
(назва кафедри)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної та
творчої роботи

 Василь БІЛАН
« 19 » _____ 2024 рік

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ХУДОЖНІ СИСТЕМИ СВІТОВОГО ТЕАТРУ ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.

(назва навчальної дисципліни)

рівень освіти	вищої	другий
		(перший (бакалаврський), другий (магістерський), третій (освітньо-науковий, освітньо-творчий))
спеціальність	026 Сценічне мистецтво	
	(шифр і назва спеціальності)	
освітня програма	_____	
	(назва освітньої програми)	

Розробники: Гринишина Марина, доктор мистецтвознавства, с. н. с., професор кафедри театрознавства

Викладачі: Гринишина Марина, доктор мистецтвознавства, с. н. с., професор кафедри театрознавства

РПНД розглянуто і затверджено на засіданні кафедри

театрознавства КНУТКіТ ім. І. К. Карпенка-Карого
(назва кафедри, факультету / інституту)

Протокол від 17 січня 2024 р. №1
Завідувач кафедри _____ (Н. В. Владимірова)
(підпис)

РПНД погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової/ творчої) програми

(зав. кафедри) _____ ()
(підпис)

Протокол № 1 від 17 січня 2024 р.

Пролонговано:

на 2025__/2026__ н.р., _____ (підпис) _____ (ПІ), протокол від 17.09__ 2025__ № 8__

на 20__/20__ н.р., _____ (підпис) _____ (ПІ), протокол від __.__.20__ №__

на 20__/20__ н.р., _____ (підпис) _____ (ПІ), протокол від __.__.20__ №__

на 20__/20__ н.р., _____ (підпис) _____ (ПІ), протокол від __.__.20__ №__

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма навчання			
	денна		заочна	
Характеристика навчальної дисципліни	Обов'язкова / Вибіркова			
Курс	1 м ТЗН		1 м ТЗНз	
Семестр		2		2
Кількість кредитів -	4			
Загальний обсяг годин -		36, 5		10, 25
Розподіл годин за видами аудиторних занять та самостійної роботи	Лекційні			
		30		6
	Семінарські			
		6		4
	Практичні			
	Індивідуальні			
	Лабораторні			
	Самостійна робота			
Вид підсумкового контролю	залік / іспит	0,5		0,3

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування й розвиток мистецького світогляду майбутніх режисерів, їхнього нахилу до аналітико-системного осмислення різномірних аспектів складного театрального процесу.

Завдання:

- формування ґрунтовних знань щодо процесу становлення та розвитку театральних систем і творчих методів світової режисури;
- засвоєння досвіду видатних акторів світового театру – репрезентантів різних театральних систем та виконавських методик ХХ – початку ХХІ століття.

Очікувані результати навчання (РН) за дисципліною:

РН 1 – знання індивідуальних художніх особливостей театральних систем і творчих методів видатних репрезентантів світової режисури ХХ- початку ХХІ ст.

РН 2 – вміння застосувати отримані знання при написанні магістерської дипломної роботи й у наступній професійній діяльності.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Розподіл годин між видами робіт													
	денна форма							заочна форма						
	усього	у тому числі						усього	у тому числі					
		лекції	семінари	практичні	лабораторні	індивідуальні	сам. робота		лекції	семінари	практичні	лабораторні	індивідуальні	сам. робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
_____ курс / ___ семестр:														
Тема 1.														
...														
...														
...														
Разом														
1м курс / _2_ семестр:														
Тема 1.	2	2							0,5					
Тема 2.	2	2							0,5					
Тема 3.	6	4	2						1	2				
Тема 4.	4	4							0,5					
Тема 5.	2	2							0,5					
Тема 6.	4	2	2						0,5	1				
Тема 7.	2	2							0,5					
Тема 8.	6	4	2						0,5	1				
Тема 9.	2	2							0,5					
Тема 10.	2	2							0,5					
Тема 11.	4	4							0,5					
Разом	36	30	6					10	6	4				
УСЬОГО														

4. Програма навчальної дисципліни

Тема 1: Базові категорії, понятійний апарат і методології навчальної дисципліни.

Генезис, історичний шлях, науково-практичне застосування терміну «театральна система». Театральна система як певна «упорядкованість естетичних принципів» (Лесь Курбас) і метод організації видовищних форм задля досягнення художньої цілісності вистави. Театральна система як базовий метод акторської («шлях до перевтілення» за К. С. Станіславським) та режисерської («шлях до перетворення» за О. С. Курбасом) творчості. Театральна (сценічна) система (за П. Паві) як сукупність знаків (світло, пластика, сценографія тощо). Базові принципи (естетико-художні орієнтири театру; способи організації сценічного видовища; візуальна природа вистави; методика акторського існування у виставі; способи комунікації з глядацькою залю) формування режисерської системи (аналогу театральної системи). Творчий метод як сукупність основних художніх принципів оцінки, відбору та

відтворення дійсності у сценічному творі. Історія виникнення й побутування терміну «стиль», категорії «великого», «національного», «авторського» стилю, поняття «стилю доби».

Основні поняття/ключові слова: театральна система, творчий метод, стиль доби

Рекомендована література:

1. Клековкін О. (2002). Сакральний театр. Генеза. Форми. Поетика. Київ: КНУТКіТ ім. І. К. Карпенка-Карого.
2. Клековкін О. (2012). Theatrica: Лексикон. Київ: Фенікс.
3. Клековкін О. (2017). Mise en Scene. Ідеї. Концепції. Напрями. Київ: Фенікс.
4. Carlson, M. (1993). Theories of the Theatre: A Historical and Critical Survey from the Greeks to the Present. Ithaca, NY: Cornell University Press.
5. Dempsey, A. (2002). Art in the Modern Era: A Guide to Styles, Schools, & Movements. New York: Harry N. Abrams.
6. Modern Theories of Drama: A Selection of Writings on Drama and Theatre (1998). Oxford: Clarendon Press.

Тема 2: Система «міметичного театру».

Розуміння «міметичного театру» як театру удавання та сценічної ілюзії (Аристотель). Обов'язковість соціальної проблематики, актуальної для певного часового відтинку, реалізм як стильовий мейнстрім, правдоподібність сценічної реальності, життєподібність людських емоцій та почуттів, натуралістичність побуту як засадничі принципи «міметичного» театру.

Натуралістська та імпресіоністська практика Мейнінгенського театру Л. Кронєка, «Вільного театру» А. Антуана (1887 – 1895), «Вільної сцени» О. Брама (1889 – 1894), МХТ К. Станіславського і В. Немировича-Данченка (1898 – 1917), «театру корифеїв» М. Кропивницького, М. Старицького, І. Карпенка-Карого – П. Саксаганського (1882 – 1907), Театру М. Садовського (1907 – 1919) на шляхах «неореалістичного» та «неоромантичного» оновлення системи «міметичного» театру.

Основні поняття/ключові слова: міметичний театр, натуралізм, неореалізм, імпресіонізм, неоромантизм.

Рекомендована література:

1. Аристотель (1967). Поетика. Б. Тен (пер.). Київ: Мистецтво.
2. Брокетт, О., Гілді, Ф. (2014). Історія театру. Львів: Літопис.
3. Гринишина, М. (2008). Містові й світові: Драматургія А. П. Чехова на українському кону в інтерконтекстуальних зв'язках із світовим сценічним простором. Київ: Інтертехнологія.
4. Гринишина, М. (2013). Театральна культура рубежу XIX – XX століть. Реалізм. Дискурс. Київ: Фенікс.
5. Дмитрова, Л. (1929). З історії всесвітнього театру. Харків: ДВУ.
6. Лужницький, Г. (2004). Український театр: зб. праць: у 2 т. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка.
7. Нариси з історії театрального мистецтва України XX ст. (2006). Київ: Інтертехнологія.
8. Садовський, М. (1930). Мої театральні згадки. Харків: ДВУ.

9. Стайн, Дж. Л. (2003-2004). Сучасна драматургія в теорії та театральній практиці: у 3 кн. Львів: ЛНУ ім. І. Франка.

Тема 3: Система «синтетичного» театру.

«Синтетичний» театр – категорія театральної феноменології. Філософська та екзистенціальна проблематика, полістилізм, неканонічність сценічних структур, технологічний синтез створення художнього образу, універсальний вплив на глядача – засадничі принципи «синтетичного» театру. Різносторонні принципи і методи формування системи «синтетичного» театру. Синтетична «театралізація» театру – процес звільнення сценічного мистецтва від примату традиційної драми та утвердження вистави в якості самостійної інституціональної одиниці, здатної народжувати власне театральні смисли.

Театр італійського футуризму – синтетичний «театр майбутнього». Маніфести, синтези, ідеї «театру події» та «театру без актора», принцип «безладної» вистави.

Синтетична «механізація» театру і становлення театрального конструктивізму. Сценографічні проекти А. Петрицького, В. Меллера, О. Хвостенка-Хвостого в українських театрах 1920-х рр.

Синтетична «кабаретизація» (цирквізація і мюзикхолізація) театру. Вистави Ф. Лопатинського, Г. Юри, В. Василька та ін. в «Березолі», Театрі ім. І. Франка, Одеській держдрамі.

Основні поняття/ключові слова: синтетичний театр, театралізація, кабаретизація, конструктивізм.

Рекомендована література:

1. Бобошко, Ю. (1987). Режисер Лесь Курбас. Київ: Мистецтво.
2. Брокетт, О., Гілді, Ф. (2014). Історія театру. Львів: Літопис.
3. Гринишина, М. (2019). Синтетичний театр. Київ: Фенікс.
4. Дмитрова, Л. (1929). З історії всесвітнього театру. Харків: ДВУ.
5. Стайн, Дж. Л. (2003-2004). Сучасна драматургія в теорії та театральній практиці: у 3 кн. Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
6. Український театр ХХ століття: Антологія вистав (2012). Київ: Фенікс.
7. Goldberg, R. (2011). Performance Art: from Futurism to the Present. London: Thames and Hudson.

Тема 4: Система «театру перетворення».

Поняття «сценічний символ», «сценічний знак», «сценічна метафора», «поетика вистави» як ключові означення у системі «театру перетворення». Драматургічний парадокс французького символізму: від «маленьких драм» М. Метерлінка до «крокуючої абстракції» А. Жаррі. Практика «Художнього театру» П. Фора (1890 – 1892) і театру «Творчість» О.-М. Люньє-По (1893 – 1899) у процесі формування системи «театру перетворення».

Театр і ритуал: багатовекторна художня комунікація від доби античності до доби поставангарду. Сценічний ритуал у концепції «театру жорстокості» А. Арто. «Родина Ченчі» (1935). Перетворення античної драматургії європейськими та українськими режисерами

(М. Рейнгардт, Лесь Курбас, Ж. Кокто, Ж.-Л. Барро, Д. Рондіріс, П. Штайн, Р. Стуруа, Д. Богомазов, І. Мошицький).

«Поетичний» театр. Метафорична образність як базис «поетичного» театру. Драматичні поеми Лесі Українки «У пущі» (1908), «Бояриня» (1911), «Лісова пісня» (1911), «Камінний господар» (1912) – передумова національного інваріанту «поетичного» театру. Становлення режисури «поетичного» театру ХХ століття: Е. Г. Крег, М. Рейнгардт, О. Таїров, Лесь Курбас, П. Брук, Р. Стуруа, Е. Некрошюс, Р. Віктюк та ін.

Основні поняття/ключові слова: театр перетворення, семіотика сцени, ритуальний театр, поетичний театр.

Рекомендована література:

1. Брокетт, О., Гілді, Ф. (2014). Історія театру. Львів: Літопис.
2. Дмитрова, Л. (1929). З історії всесвітнього театру. Харків: ДВУ.
3. Клековкін О. (2002). Сакральний театр. Генеза. Форми. Поетика. Київ: КНУТКіТ ім. І. К. Карпенка-Карого.
4. Клековкін О. (2017). Mise en Scene. Ідеї. Концепції. Напрями. Київ: Фенікс.
5. Стайн, Дж. Л. (2003-2004). Сучасна драматургія в теорії та театральній практиці: у 3 кн. Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
6. Esslin, M. (1976). Antonin Artaud: The Man and His Work. Richmond: Calder Publishing.
7. Fischer-Lichte, E. (1992). The Semiotics of Theatre. Bloomington: Indiana University Press.
8. Grynushyna, M. et al. (2020). Aesthetic intentions of the Ritual Scene in the Theatre of Cruelty program by Antonin Artaud during the 1930s. Художня культура. Актуальні проблеми, 16 (2), 116 – 121.

Тема 5: Система «антитеатру».

Генеза поняття «антитеатру» та його історичний екскурс. Концепція «абстрактного театру» доби «історичного авангарду». Театр дадаїзму: маніфести, художньо-творчі засади. Г. Балль і «Кабаре Вольтер». Драматургія Т. Тцара як базис системи «абстрактного театру». Р. Гюльзенбек і берлінський «Клуб Дада». К. Швіттерс і програма «мерцтеатру». «Король Убю» А. Жаррі (1895) та «Цицьки Терезія» Г. Аполлінера (1917) – маніфести «театру сюрреалізму». Програма сюрреалістичного театру та її реалізація у практиці «Театру Альфред Жаррі» А. Арто (1926 – 1929). Категорія «антидрами» як базис «антитеатру» другої половини ХХ ст. Драматургія абсурдистів (Є. Йонеско, С. Бекет, Е. Олбі, Г. Пінтер, Ж. Жене, С. Мрожек) як основа «театру абсурду і парадоксу». Абсурдистські вистави українських режисерів 1980 – 2000-х рр.

Основні поняття/ключові слова: антитеатр, антидрама, абстрактний театр, дадаїзм, сюрреалізм, театр абсурду.

Рекомендована література:

1. Арто, А. (2021). Театр і його двійник. Р. Осадчук (пер. з фр.). Вид-во Жупанського.
2. Брокетт, О., Гілді, Ф. (2014). Історія театру. 10-е вид. Львів: Літопис.
3. Брук, П. (2005). Жодних секретів: Думки про акторську майстерність і театр. Львів: ЛНУ ім. І. Франка.

4. Стайн, Дж. Л. (2003-2004). Сучасна драматургія в теорії та театральній практиці: у 3 кн. Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
5. Billington, M. (2007). Harold Pinter. London: Faber & Faber
6. Carlson, M. (1993). Theories of the Theatre: A Historical and Critical Survey from the Greeks to the Present. Ithaca, NY: Cornell University Press.
7. Dempsey, A. (2002). Art in the Modern Era: A Guide to Styles, Schools, & Movements. New York: Harry N. Abrams.
8. Dixon, S. (2007). Digital Performance: A History of New Media in Theater, Dance, Performance Art, and Installation. Cambridge MA: MIT Press.
9. Esslin, M. (1976). Antonin Artaud: The Man and His Work. Richmond: Calder Publishing.
10. Esslin, M. (2001). The Theatre of the Absurd. 3rd ed. New York-London: Vintage.
11. Goldberg, R. (2011). Performance Art: from Futurism to the Present. London: Thames and Hudson.

Тема 6: Концепція «розумного Арлекіна» Леся Курбаса.

Леся Курбас (1887 – 1937) – видатний представник світового театального авангарду та реформатор українського театру. Метод «перетворення» – провідна технологія набуття сценічної майстерності в акторському та режисерському мистецтві. Актор — «розумний арлекін» — новий для українського театру тип інтелектуального, освіченого, фізично вправного, психологічно гнучкого виконавця.

Різностильові «вправи» «Молодого театру» 1917 – 1919 рр. — перший етап професійного виховання курбасівського актора. Системне навчання актора у Мистецькому об'єднанні «Березіль». Творчі досягнення Йосипа Гірняка, Мар'яна Крушельницького, Амвросія Бучми, Надії Титаренко, Любові Гаккебуш та ін. Режисерська лабораторія (Режлаб) МОБу (В. Василько, Ф. Лопатинський, Г. Ігнатович, Я. Бортник, Б. Балабан, Л. Дубовик, Б. Тягно, В. Склярєнко та ін.) — перша режисерська «школа» українського театру. Режисерський метод «перетворення» як технологічний засіб театру «акцентованого впливу» та «акцентованого вияву». Режисерський метод «перетворення» як метафора, як перенесення, як поглиблення змісту, як образний вияв суті характеру, поняття, події, явища засобами театального мистецтва.

Основні поняття/ключові слова: інтелектуалізація, театр акцентованого вияву, театр акцентованого впливу, перетворення.

Рекомендована література:

1. Веселовська, Г. (2007). Театральні перехрестя Києва 1900-1910-х рр.: Київський театральний модернізм. Київ: Гнозис.
2. Веселовська, Г. (2010). Український театральний авангард. Київ: Фенікс.
3. Гринишина, М. (2006). Театр української драматургії: Сучасна та класична українська п'єса на сценах театрів 1930-х рр. Київ: Інтертехнологія.
4. Гринишина, М. (2013). Театральна культура рубежу XIX – XX століть. Реалізм. Дискурс. Київ: Фенікс.
5. Гринишина, М. (2019). Синтетичний театр. Київ: Фенікс.
6. Єрмакова, Н. (2012). Березільська культура. Історія. Досвід. Київ: Фенікс.
7. Курбас, Л. (2001). Філософія театру. Київ: Основи.
8. Нариси з історії театального мистецтва України XX ст. (2006). Київ: Інтертехнологія.
9. Український театр XX століття: Антологія вистав (2012). Київ: Фенікс.

Тема 7: Метод «театру показу» Жана Кокто.

Жан Кокто (1889 – 1963) — французький поет, прозаїк, драматург, художник, лібретист, хореограф, сценарист, театральний і кінорежисер. Одна з найкрупніших фігур європейської культури ХХ ст. «Театр показу» 1910 – 1930-х рр. — сучасніший погляд на засоби мистецького відображення оточуючої дійсності, презентація повсякденності, новітні принципи образотворення, створення системи сценічних «умовностей», ідея «чистої гри», відмова від вербальної складової дійства, деперсоналізація персонажа. Вистави – репрезентанти концепції «театру показу»: «Бик на даху» («Театр Єлисейських полів», 1920); «Молодята з Ейфелевої вежі» («Шведський балет» Р. де Маре, 1921); «Блакитний експрес» (антреприза С. Дягілева, 1924).

«Інтелектуальна» драма Ж. Кокто. «Непатетичне ставлення до міфу». Інтелектуальне осучаснення античних сюжетів. «Антигона» Софокла (Театр «Ательє», 1922); «Орфей» (Театр «Творчість», 1926); «Цар Едіп» Софокла («Театр Сари Бернар», 1927).

Основні поняття/ключові слова: презентація повсякденності, осучаснення міфу, інтелектуалізація, ідея «чистої гри», нова умовність.

Рекомендована література:

1. Гідель, А. (2018). Коко Шанель. Харків: Фабула.
2. Cocteau, J. (1990). Souvenir Portraits: Paris in the Belle Epoch. New York: Paragon House Publishers.
3. Cocteau, J. (1995). Difficulty of Being. Boston: Da Capo Press.
4. Cooper, D. (1968). Picasso and Theatre. New York: H. N. Abrams.
5. Lifar, S. (1975). Serge Diaghilev. His Life, his work, his legend. Budapest: Gondolat.
6. Milhaud, D. (1994). My happy life. London: Marion Boyars Publishers Ltd.
7. Nadeau, M. (1964). Histoire du surrealisme. Paris: Editions de Seuil.
8. Ries, F. (2014). The Dance Theatre of Jean Cocteau. Southwold: Dance Books.
9. Steegmuller, F. (1970). Cocteau: A Biography. London: Macmillan.
10. Tarasti, E. (1979). Myth and Music. Hague-Paris-New York: Mouton Publishers.

Тема 8. Система «політичного театру» 1920 – 1950-х рр.

Роль німецького режисера та теоретика сценічного мистецтва Ервіна Піскатора (1893 – 1966) у формуванні художньої системи «політичного» театру. Підпорядкування сцени задачам політичної боротьби. Постановка вистав актуальної соціополітичної проблематики. Використання плакатної символіки та засобів кінематографу для підкреслення історизму подій. Застосування кінематографічних методів (режисерський сценарій в основі спектаклю, монтаж епізодів дії) в організації сценічного дійства. «Гоп-ля, ми живемо!» Е. Толлера. Суспільно-політична актуалізація класики.

Режисура Леопольда Йесснера (1878 – 1945) — політичний театр експресіонізму та неокласицизму. Відтворення героїки сценічними засобами, плакатно-монументальні прийоми, складна організація сценічного простору, скульптурні мізансцени. Використання плакатних

прийомів з метою виявлення політичного змісту твору. Симбіоз рис неокласицизму й епічного театру у виставах кінця 1920-х рр.

Концепція «епічного театру» Б. Брехта (1898 – 1956) як стрижневий художній метод системи «політичного театру». Теорія і практика «епічного» театру. Епічна — антиаристотелівська — драма Б. Брехта: заперечення класичних драматичних форм, відмова від життєподібності фабули, критичне ставлення до оточуючої дійсності, документальність, морально-етична проблематика. Створення репертуару, співзвучного духові часу, актуалізація класики, інсценізація прози. «Зрілі» п'єси Б. Брехта — підвалина «епічного» театру: дидактична, «інтелектуальна» драма, «епічна» композиція (низка подій поєднана з авторовим коментарем щодо кожної), перетворення «правди життя» на «правду сцени», конфлікт персонажа з автором, акторське «відчуження» від персонажа, удавання емоцій замість їхнього переживання, принципово неілюзорний простір сцени, зонги — музично-вербальна характеристика подій та їхніх учасників, заохочення публіки до критичного ставлення до п'єси і вистави за нею.

«Малий органон для театру» (1948) — зміни у концепції «епічного» театру.

Вплив методу «відчуження» на творчість Дж. Стрелера, Е. Некрошюса, Р. Вілсона, С. Данченка, Д. Богомазова та ін.

Основні поняття/ключові слова: політичний театр, соціальна проблематика, експресіонізм, епічний театр, документальний театр, відчуження.

Рекомендована література:

1. Брехт, Б. (1977). Про мистецтво театру: нарис. Київ: Наукова думка.
2. Брокетт, О., Гілді, Ф. (2014). Історія театру. Львів: Літопис.
3. Клековкін О. (2017). *Mise en Scene. Ідеї. Концепції. Напрями.* Київ: Фенікс.
4. Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ ст. (2006). Київ: Інтертехнологія.
5. Стайн, Дж. Л. (2003-2004). Сучасна драматургія в теорії та театральній практиці: у 3 кн. Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
6. Український театр ХХ століття: Антологія вистав (2012). Київ: Фенікс.
7. Lemann, H.-T. (2006). *Postdramatic Theatre.* London & New York: Routledge.

Тема 9. Система «соціального театру» другої половини ХХ – поч. ХХІ ст.

Соціальний театр – форма масового театру. Зв'язок театрів з політичними партіями, громадськими інституціями, робітничими організаціями. Актуальна проблематика вистав, спрощені засоби виразності. Максимальне залучення глядацького активу до діяльності трупи.

«Театральна Робітня» (Theatre Workshop) (1945 - 1964 рр.) Джоан Літлвуд (1914 – 2002) — британської театральної режисерки. Ідея культурного центру, народного театру для робітничого глядача. Класичний репертуар і п'єси актуальної проблематики, адаптовані популярним піснярем Джиммі Міллером (Еваном Макколом). Агітвистава «Уран-235». Принципово некомерційний та експериментальний характер сценічної ініціативи. Статус

«мандрівного» театру. Наслідування ідеям Е. Піскатора та Б. Брехта. Імпровізаційний принцип роботи актора, метод колективної творчості, активізація стосунків з аудиторією, використання техніки театру «малих» форм (кабаре, мюзик-хол), скупі виражальні засоби. Програма акторського тренінгу — комбінація прийомів «системи» К. С. Станіславського, італійської комедії масок, «експресивного» танцю Р. фон_Лабана, евримики Е. Жак-Далькроза, біомеханіки Вс. Мейерхольда. Найвідоміші вистави: «Бравий вояк Швейк» за Я. Гашеком, «Матінка Кураж та її діти» Б. Брехта (обидві – 1955), «Заручник» Б. Бієна та «Медовий смак» Ш. Ділейні (обидві – 1958) документальний спектакль-колаж «О! Що за чудова війна!» (1963).

Даріо Фо (1926 – 2016) — італійський драматург, режисер, теоретик театру, художник. Лауреат Нобелівської премії з літератури (1997). Фундатор демократичного, суспільно-активного театру, тісно пов'язаного з робітничим політичним рухом, орієнтованого на широкі соціальні верстви, фінансово незалежного від держави. Пошук прийомів передачі й способів донесення до глядача політично актуального змісту документального матеріалу. Інформативність, хронікальність вистав, техніка включення глядача, прийоми емоційного шокінгу, естетичні принципи «бідного» театру. «Нова сцена» – театр італійських комуністів. Вистави-комедії політичного спрямування. «Ла Комуне» (1970 р.) — театр ультралівого спрямування. Сатирична фантасмагорія 2003 р. «Двоголова аномалія» («Путінські мізки»).

Аріана Мнушкін (н. 1939) — французька режисерка театру і кіно. «Театр дю Солей» (1964) – створення народного театру за моделлю Жана Вілара, метод колективної творчості, прийоми «епічного» театру Б. Брехта, нове сценічне мовлення, відмова від життєподібності сценічної реальності, нетрадиційний театральний простір, «багатофокусні» вистави (М. Есслін).

Соціальний паратеатр. Концепція «Театру спонтанності» (1924) автора соціометрії Я. Морено. Методика психодрами. Типи «психологічного» театру. Концепція «Театру пригноблених» (1970) А. Боалю. Форми «театру пригноблених».

Похідні форми сучасного соціального театру. Соціальний театр в Україні як форма соціального діалогу в умовах тривалого військового конфлікту.

Основні поняття/ключові слова: соціальний театр, масовий глядач, документальність, політична ангажованість, колективна творчість, театр пригноблених, психодрама.

Рекомендована література:

1. Брокетт, О., Гілді, Ф. (2014). Історія театру. Львів: Літопис.
2. Клековкін О. (2017). *Mise en Scene. Ідеї. Концепції. Напрями.* Київ: Фенікс.
3. Стайн, Дж. Л. (2003-2004). Сучасна драматургія в теорії та театральній практиці: у 3 кн. Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
4. Boal, A. (1996). *The Rainbow of Desire: the Boal method of theatre and therapy.* London: Routledge.

Тема 10. Система «вбогого» театру Єжи Гротовського – Пітера Брука.

Єжи Гротовський (1933 – 1999) — польський театральний режисер, педагог, теоретик театру. «На шляху до вбогого театру» (1965). Концепція «неотеатру» – послідовна відмова від застарілої вагнерівської концепції театру як сукупності мистецтв (Є. Яроцький). Максимальна економія сценічних засобів (сценографія, костюми, аксесуари), інтенсифікація акторського виконання, гранична пластична емоційна виразність актора. Вистава як священнодійство. Проект «Паратеатр» («Театр співучасті») (1970 – 1978). Орієнтація на виконавця, ідея «транскультурного селища» або «монастиря творчості». «Театр витоків» (1979 – 1980) – практичне дослідження виконавської техніки, спостереження за обрядами і ритуалами різних народів. Перформативні практики 1990-ті рр. у «Центрі театрального експерименту» (м. Понтедера, Італія). Рецепція театральних ідей Є. Гротовського у світовому театрі останньої третини ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Пітер Брук (1925 – 2022) – британський режисер театру і кіно, популяризатор ідей Є. Гротовського. «Міжнародний центр театральних досліджень» (1968). Театр «Буф дю Нор» (1974 – 2008). Вплив ідей А. Арто, Б. Брехта, Є. Гротовського. Шекспіріана П. Брука (1950 – 1987) – від «театру жорстокості» до «епічного театру». «Марат/Сад» П. Вайса (1964), «Король Убу» А. Жаррі (1977), «Вишневий сад» А. Чехова, «Махабхарата» за давньоіндійським епосом (1985) – елементи «тотального» театру П. Брука. «Порожній простір» (1968), «Точка відліку» (1987), «З Шекспіром» (1988), «Жодних секретів» (1993), «Між двома видами тиші. Розмови з Пітером Бруком» (1999) – етапи осягнення режисером «матерії театру».

Основні поняття/ключові слова: вбогий театр, театр співучасті, обряд і ритуал, тотальний театр.

Рекомендована література:

1. Барба, Е. (2001). Паперове каное. Путівник по театральній антропології. Львів: Літопис.
2. Брук, П. (2005). Жодних секретів: Думки про акторську майстерність і театр. Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
3. Гротовський, Є. (1999). Театр. Ритуал. Перформер. Б. Козак (упоряд.). Львів: Літопис.
4. Клековкін О. (2017). *Mise en Scene*. Напрями. Ідеї. Концепції. Київ: Фенікс.
5. Релігія, ритуал, театр: зб. ст. (2018). Харків: Гуманітарний центр.
6. Стайн, Дж. Л. (2003-2004). Сучасна драматургія в теорії та театральній практиці: у 3 кн. Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
7. Barba, E., Savarese, N. (2005). *Dictionary of Theatre Anthropology: The Secret Art of the Performer* (2nd ed.). New York: Routledge.
8. Carlson, M. (1993). *Theories of the Theatre: A Historical and Critical Survey from the Greeks to the Present*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
9. Fischer-Lichte, E. (2008). *The Transformative Power of Performance: A New Aesthetics*. London: Routledge.
10. Goldberg, R. (2011). *Performance Art: from Futurism to the Present*. London: Thames and Hudson.
11. Grotowski, J. (2002). *Towards a Poor Theatre*. E. Barba (Ed.). P. Brook (Pref.). New York: Routledge.

12. Grotowski, J. (2012). *Texty zebrane*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Instytut im. Jerzego Grotowskiego.
13. Kosiński D. (2006). *Słownik teatru*. Kraków: Zielona Sowa.
14. Lemann, H.-T. (2006). *Postdramatic Theatre*. London & New York: Routledge.

Тема 11. Концепція «нового» театру останньої третини XX – поч. XXI ст.

Акціонізм – мистецтво дії, поведінки і жесту. Орієнтація на творчий процес, а не на його результат. Утворення кроскультурних, гібридних форм. Соціальність, впливовість, процесуальність (тривання у часі), епатажність, експериментальність, алогічність, випадковість, антиреальність – характерні риси акційного мистецтва.

Хеппенінг (happening – випадок, подія) – видовищна гібридна сценічна формація, безсюжетна імпровізація, спонтанна сценічна акція, видовище без матриці (М. Кірбі), різновид синтезованого мистецтва (Дж. Стайн). Відмова від літературної основи, створення сценарію дійства, ототожнення сценічної та життєвої реальності, втягування публіки у видовище, нетрадиційний театральний простір (вулиця, майстерня, церква, виставкова зала тощо), відмова від персонажа на користь ситуації, події, сценічного жесту – принципи організації хеппенінгу. Виконавець хеппенінгу – оповідач, танцівник, читець. Апеляція до підсвідомості глядача, його спонтанних реакцій, марень і сновидінь. Колаж (гуртування учасників, нагромадження речей, мікст з промов, гасел, політичних закликів) і бріколаж (організація дії на очах у публіки за допомогою підручних матеріалів) – технології хеппенінгу.

Перформанс (to perform – виконувати) — синтетична візуальна форма, що поєднує у ціле театр, образотворче мистецтво, танець, відео, поезію та кіно (П. Паві). Опора на візуальність, використання культурних просторів (сценічні майданчики, художні галереї, музеї тощо), часте застосування мультимедійних технологій. Не спонтанність дії, а наявність наперед прописаного її порядку, відсутність просторово-часових обмежень, фрагментарність дії, необов'язковість прямого контакту з глядачем. Тіло, жести, поведінка – засоби виконавця перформансу (перформера). Різноманітність видів перформансу (просторо-часовий, автобіографічний, ритуальний, актуальний, візуальний).

Ричард Шехнер (н. 1934) – американський режисер, теоретик театру, театрознавець, засновник студійних театрів, що експериментують з «театром середовища», колективною творчістю й різноманітними акторськими техніками: «The Performance Group» (1967 – 1991), «East Coast Artists» (1992 – 2009). Вистави: «Діоніс 69» за Евріпідом, «Макбет» В. Шекспіра (1969), «Матінка Кураж та її діти» Б. Брехта (1975). Створення власної наукової школи. Праці «Театр середовища» (1973), «Кінець гуманізму» (1981), «Теорія перформансу» (1988, 2003, 2007, 2009), «Майбутнє ритуалу» (1993), «Перформативні дослідження – Вступ» (2002, 2006).

Тадеуш Кантор (1915 – 1990) – польський режисер, художник, сценограф, фундатор краківського театру-майстерні «Кріко-2». Вистави: «Померлий клас» (1975), «Вельополе, Вельополе» (1980), «Хай згинуть артисти» (1985), «Я сюди не повернусь» (1988), «Ніни мої уродини» (1991). Хеппенінги: «Крікотаж» (1965), «Ле Гранд Амбалаж» (1966), «Водяна курочка», «Лист», «Панорамний морський хеппенінг (усі – 1967), «Урок анатомії за Рембрандтом», «Зустріч із носорогами» (обидві – 1968). Перформанси Т. Кантора – презентація нового мистецького керунку – «театр художника»: антиреалізм («автономний театр»), радикальний авангардизм («нульовий театр»), застосування манекенів («театр смерті»), випадковість і деструктивність («театр інформель»), прийом упаковки («амбалаж»).

Роберт Вілсон (н. 1941) – американський режисер, сценограф, драматург. Перший період творчості – режисер без театру: «Погляд глухого» (1971), «Гора Ка і тераси гарденій» (1972), «Життя й епоха Йосипа Сталіна» (1973) – експерименти зі словом, сценографією, освітленням, акторським тілом, сценічним часом.

1992 р. фундація Театральної академії Вотермілл-центр (Лонг-Айленд).

«Берлінер Ансамбль» (2007 – 2009): «Тригрошова опера» Б. Брехта, «Леонс і Лена» за Г. Бюхнером, «Лулу» Ф. Ведекінда, «Сонети Шекспіра». Візуальна режисура, антилітературність, антипсихологізм, спонтанність – засади «театру Вілсона». Створення партитури акторських рухів та світла, застосування реквізиту і предметів («скульптур») як виконавців, уподібнення виконавця «зверхмаріонетці».

Основні поняття/ключові слова: акціонізм, хеппенінг, перформанс, перформативний поворот, перформативні дослідження, театр художника.

Рекомендована література:

1. Клековкін О. (2017). *Mise en Scene. Напрями. Ідеї. Концепції* Київ: Фенікс.
2. Стайн, Дж. Л. (2003-2004). *Сучасна драматургія в теорії та театральній практиці: у 3 кн.* Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
3. Atkins, R. (2013). *Art Speaking: A Guide to Contemporary Ideas, Movements, and Buzzwords, 1945 to the Present.* New York: Abbeville Press.
4. Battcock, G., Nickas, R. (1984). *The Art of Performance: A Critical Anthology.* New York: E.P. Dutton.
5. Carlson, M. (1998). *Performance: A Critical Introduction.* London & New York: Routledge.
6. Dixon, S. (2007). *Digital Performance: A History of New Media in Theater, Dance, Performance Art, and Installation.* Cambridge MA: MIT Press.
7. Fischer-Lichte, E. et al. (2014). *The Routledge Introduction to Theatre and Performance Studies.* New York: Routledge.
8. Goldberg, R. (2011). *Performance Art: from Futurism to the Present.* London: Thames and Hudson.
9. Kaprow, A. (1969). *Assemblage, Environments and Happenings.* New York: Harry N. Abrams.
10. Schechner, R. (2003). *Performance Theory.* New York: Routledge.

5. Методи навчання

Для системного і послідовного викладу матеріалу навчальної дисципліни використовуються загальнонаукові методи аналізу та синтезу. В історичній частині курсу застосовуються інваріанти історичного методу, а саме: а) метод періодизації як засіб виявлення і фіксації якісних та кількісних змін в об'єкті пізнання; б) історико-генетичний метод, чия сутність полягає у послідовному розкритті властивостей, функцій, змін досліджуваної реальності в її історичному русі; в) історико-порівняльний метод, сенс якого – зіставлення соціальних об'єктів у просторі та часі й виявленні схожості та відмінності між ними; г) історико-типологічний метод, що є засобом виявлення загальних рис подібних історичних подій та явищ або виділення однорідних стадій в їхньому перманентному розвитку; д) історико-системний метод, що забезпечує поглиблений аналіз суспільно-історичних систем, розкриття внутрішніх механізмів їхнього функціонування та розвитку. Для характеристики окремої системи використовується феноменологічна методологія, що фокусується на сутнісних характеристиках певного феномену, маючи за мету його висвітлення з усіх сторін і перспектив. Для презентації новітніх театральних систем залучено методики багатовимірного аналізу поточних проблем: а) культурно-антропологічний підхід, який означає комплексне вивчення творчої діяльності людини в історичному та етнокультурному вимірі; б) теорію перформативних досліджень, що відзначається принциповим анти-академізмом, інтеркультуралізмом та відсутністю традиційного розподілу на теорію і практику. Висновки по кожній темі фіксуються за допомогою методології театрознавчого аналізу та опису.

6. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Тема	Завдання	Форма подання	Максимальна кількість балів
1.			
...			
n			

Критерії оцінювання самостійної роботи:

Критерії оцінювання	Кількість балів

(Критерії оцінювання виконання завдань для самостійної роботи реалізуються в нормах оцінок, які встановлюють чітке співвідношення між вимогами до знань, умінь і навичок, які оцінюються, та показником оцінки в балах).

7. **Форми проведення контролю та критерії оцінювання**

Поточний контроль _____

Критерії оцінювання при поточному контролі:

Критерії оцінювання	Кількість балів

Підсумковий (семестровий) контроль _____

Орієнтовний перелік питань при підсумковому оцінюванні (для екзамену)

1. Характеристика поняття «театральна система».
2. Характеристика поняття «творчий метод».
5. Естетико-творчі засади системи «міметичного» театру.
7. Сутність етнографічно-побутового реалізму українського «театру корифеїв».
10. Концепція «синтетичного» театру.
11. Феномен «Театру М. Рейнгардта».
12. Європейський та український театральний авангард: спільність і відмітність явищ.
13. Мюзикхолізація ранньорадянського та європейського театру.
14. Реформа українського театру за «методом перетворення» Леся Курбаса.
15. Естетико-художні засади концепції «театру показу» Ж. Кокто.
16. Ідейно-естетичні засади системи «політичного театру».
17. Творчо-естетичні засади концепції «епічного» театру. .
18. Філософія мистецтва «абсурду».
19. «Порожній простір» європейського театру другої половини ХХ ст.
20. Концептуальні засади естетики «бідного» театру.
21. Постдраматичний театр кінця ХХ століття.
22. Акціонізм в контексті постмодернізму.
23. Перформативні практики сучасного українського театру.

Критерії оцінювання при підсумковому контролі:

Критерії оцінювання	Кількість балів

8. Розподіл балів, які отримують студенти

_____ курс / _____ семестр:

За результатами поточного контролю та самостійна роботи												Сума балів
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	...	Tn	

_____ курс / _____ семестр:

За результатами поточного контролю та самостійна роботи												Сума балів
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	...	Tn	

Шкала відповідності оцінок

Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Значення оцінки	Рівень компетентності
90 – 100	A	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками	Високий (творчий)
82 – 89	B	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок	Достатній (конструктивно-варіативний)
74 – 81	C	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок	
64 – 73	D	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	Середній (репродуктивний)
60 – 63	E	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)	
35 – 59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання	Низький (рецептивно-продуктивний)
0 – 34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни	

9. Рекомендована література

1. Аристотель (1967). Поетика. Б. Тен (пер.). Київ: Мистецтво.
2. Арто, А. (2021). Театр і його двійник. Р. Осадчук (пер. з фр.). Вид-во Жупанського.
3. Барба, Е. (2001). Паперове каное. Путівник по театральній антропології. Львів: Літопис.
4. Бобошко, Ю. (1987). Режисер Лесь Курбас. Київ: Мистецтво.
5. Брехт, Б. (1977). Про мистецтво театру: нарис. Київ: Наукова думка.

6. Брокетт, О., Гілді, Ф. (2014). Історія театру. Львів: Літопис.
7. Брук, П. (2005). Жодних секретів: Думки про акторську майстерність і театр. Львів: ЛНУ. ім. І. Франка.
8. Гринишина, М. (2008). Містові й світові: Драматургія А. П. Чехова на українському кону в інтерконтекстуальних зв'язках із світовим сценічним простором. Київ:Інтертехнологія.
9. Гринишина, М. (2013). Театральна культура рубежу ХІХ – ХХ століть. Реалізм. Дискурс. Київ: Фенікс.
10. Гринишина, М. (2019). Синтетичний театр. Київ: Фенікс.
11. Гротовський, Є. (1999). Театр. Ритуал. Перформер. Б. Козак (упоряд.). Львів: Літопис.
12. Дмитрова, Л. (1929). З історії всесвітнього театру. Харків: ДВУ.
13. Клековкін О. (2002). Сакральний театр. Генеза. Форми. Поетика. Київ: КНУТКіТ ім. І. К. Карпенка-Карого.
14. Клековкін О. (2012). Theatrica: Лексикон. Київ: Фенікс.
15. Клековкін О. (2017). Mise en Scene. Ідеї. Концепції. Напрями. Київ: Фенікс.
16. Нариси з історії театального мистецтва України ХХ ст. (2006). Київ: Інтертехнологія.
17. Релігія, ритуал, театр: зб. ст. (2018). Харків: Гуманітарний центр.
18. Садовський, М. (1930). Мої театральні згадки. Харків: ДВУ.
19. Стайн, Дж. Л. (2003-2004). Сучасна драматургія в теорії та театральній практиці: у 3 кн. Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
20. Український театр ХХ століття: Антологія вистав (2012). Київ: Фенікс.
21. Billington, M. (2007). Harold Pinter. London: Faber & Faber.
22. Boal, A. (1996). The Rainbow of Desire: the Boal method of theatre and therapy. London: Routledge.
23. Carlson, M. (1993). Theories of the Theatre: A Historical and Critical Survey from the Greeks to the Present. Ithaca, NY: Cornell University Press.
24. Cocteau, J. (1995). Difficulty of Being. Boston: Da Capo Press.
25. Dempsey, A. (2002). Art in the Modern Era: A Guide to Styles, Schools, & Movements. New York: Harry N. Abrams.
26. Dixon, S. (2007). Digital Performance: A History of New Media in Theater, Dance, Performance Art, and Installation. Cambridge MA: MIT Press.
27. Esslin, M. (1976). Antonin Artaud: The Man and His Work. Richmond: Calder Publishing.
28. Esslin, M. (2001). The Theatre of the Absurd. 3rd ed. New York-London: Vintage.
29. Fischer-Lichte, E. (1992). The Semiotics of Theatre. Bloomington: Indiana University Press.
30. Fischer-Lichte, E. (2008). The Transformative Power of Performance: A New Aesthetics. London: Routledge.
31. Fischer-Lichte, E. et al. (2014). The Routledge Introduction to Theatre and Performance Studies. New York: Routledge.
32. Goldberg, R. (2011). Performance Art: from Futurism to the Present. London: Thames and Hudson.
33. Grotowski, J. (2002). Towards a Poor Theatre. E. Barba (Ed.). P. Brook (Pref.). New York: Routledge.
34. Lemann, H.-T. (2006). Postdramatic Theatre. London & New York: Routledge.
35. Modern Theories of Drama: A Selection of Writings on Drama and Theatre (1998). Oxford: Clarendon Press.
36. Schechner, R. (2003). Performance Theory. New York: Routledge.